

Список використаних джерел

1. 5 Trends in Business Strategy Shaping the Future. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/5-trends-business-strategy-shaping-future-yowkrs>
2. Adapting to the Future: Business Strategy Trends for 2024. URL: <https://www.thestrategyinstitute.org/insights/adapting-to-the-future-business-strategy-trends-for-2024>

Бондарук Т. Г.,
*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування;*
Богріновцева Л. М.,
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Державні банки в Україні відіграють важливу роль на фінансовому ринку та впливають на економічний розвиток країни, а також виконують численні функції, які мають важливе значення для стабільності економіки та фінансової системи. Саме тому, вивчення ролі, значення, а також особливостей діяльності державних банків на фінансовому ринку є актуальним завданням сьогодення.

Державний банк виступає фінансовою установою, головною метою якого є виконання покладених на нього функцій спеціально уповноваженими органами уряду під час виконання програм соціально-економічного розвитку. Важливо зауважити, що 100% статутного капіталу цього банку належить державним органам, які ним і керують. Рівень контролю держави регулюється відповідними нормативними актами.

Поняття «державний банк» та «банк з державною часткою» можуть трактуватися по-різному в залежності від підходів. За словами В. Оніщенка, «державний банк» представляє собою фінансову установу, яка не працює з метою отримання прибутку, а виконує функції фінансового агента уряду під час реалізації програм соціально-економічного розвитку. У такому банку статутний капітал в обсязі 100% належить державним органам і підлягає їхньому управлінню, а ступінь контролю з боку держави визначається відповідними нормативними актами. Автор вважає, що поняття «банк з державною участю» є більш широким і охоплює банки, в активах яких органи державної влади або державні підприємства мають прямий або опосередкований контроль. Також до цього поняття входять банки, у капіталі яких держава має частку, яка може бути прямою або опосередкованою, та може бути постійною або тимчасовою [1].

Розглядаючи позицію Т. Дзюби щодо трактування поняття «державний банк», можна зазначити, що науковець включає до цієї категорії будь-який банк, який перебуває під контролем держави, незалежно від розміру державної участі у статутному капіталі такого банку. Тому, можна зробити висновок, що автор розглядає поняття «державний банк» як синонім до поняття «банк з державною участю» [2].

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» державним банком визначається такий банком, у якого держава володіє 100% статутного капіталу, і його створення відбувається відповідно до рішення Кабінету Міністрів України [3]. Згідно з цим законодавчим підходом, банки, в яких частка державної власності становить менше 100%, не можуть бути визнані державними банками. Проте на початок 2024 року відсоток державної власності в статутних капіталах всіх банків з державною участю перевищує 75%, що надає державі абсолютну владу над управлінням цими банками. В таких умовах сучасна ситуація зменшує розрізнення між поняттями «державний банк» та «банком з державною часткою».

На світовому рівні існує кілька різних видів державних банків, які можна класифікувати в залежності від джерел їх фінансування (депозитні або недепозитні) та основних завдань (здобуття прибутку або виконання державної політики розвитку). Серед них виділяються державні банки розвитку, фінансові інститути для фінансування розвитку та державні комерційні банки. До категорії державних комерційних банків включаються банки, що функціонують як депозитні інститути, і не мають визначених повноважень у сфері формулювання економічної політики, зосереджуючи свою діяльність на досягненні максимального прибутку. Державні банки розвитку мають чітку місію виконання завдань економічної політики, визначених урядом. Щодо фінансування їхньої діяльності, вони можуть користуватися різними джерелами, такими як депозитні або недепозитні ресурси, включаючи державні або міжнародні фонди, емісію облігацій та інші механізми. Основним джерелом фінансування інститутів фінансування розвитку є переважно недепозитні ресурси, і ці інститути часто утворюються разом з банками розвитку з метою вирішення завдань, пов'язаних з економічною політикою [4].

Потреба у наявності державних банків на фінансовому ринку, та у економічній системі країни загалом, зумовлена тим, що комерційний фінансовий сектор не завжди може повністю забезпечити стабільний економічний розвиток на постійній основі. Державний банківський сектор доповнює комерційний, забезпечуючи: спрямування фінансових ресурсів на підтримку ключових галузей або регіонів; розширення фінансового сектору через забезпечення балансу між попитом і пропозицією кредитних ресурсів; виконання ролі антициклічної структури та сприяння збереженню економічної стабільності; покращення життєвих стандартів та соціальних показників.

На думку Л. К. Кульпінської [5] перед банками з участю держави стоять два основних напрями завдань. Перший напрям включає в себе комерційні завдання, де основний акцент робиться на отриманні та максимізації прибутку, підвищенні фінансової стійкості банку та розширенні його ринкової присутності.

Другий напрям пов'язаний з особливим соціальним статусом банків, у яких є державна участь в економіці. Аналізуючи завдання другої групи, науковець ідентифікував основні ключові функції банків з участю держави: фінансова підтримка пріоритетних завдань держави та проведення структурних реформ; стимулювання розвитку фінансових ринків, мінімізація впливу криз та пом'якшення їх наслідків.

З нашої точки зору, для більш повного обґрунтування функцій державних банків, спрямованих на підтримку соціально-економічного зростання в країні, слід додати до переліку визначених вченими функцій наступні: підтримка розвитку інноваційної економіки шляхом зниження вартості джерел фінансування для ключових галузей економіки; вирівнювання недоліків у ще не повністю сформованому ринковому механізмі; забезпечення економічної безпеки країни шляхом обмеження впливу іноземного капіталу в банківській системі; сприяння активізації розвитку малого та середнього бізнесу через створення сприятливих умов для фінансового партнерства та надання кредитних ресурсів за пільговими умовами.

Економіка нашої країни зараз переживає досить складний період щоденно стикаючись з новими викликами, тому на нашу думку вартує уваги дослідження саме ролі державних банків, в умовах воєнного стану (рис. 2).

Рис. 2. Роль державних банків на фінансовому ринку та в економіці країни в умовах воєнного стану

Джерело: побудовано авторами

Нині в Україні функціонує 4 державних банки, це: АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АБ «Укргазбанк», АТ КБ «Приватбанк». Станом на 01.01.2024

року в Україні нараховувалося 63 банки. Хоча державні банки становлять лише приблизно 6% від загальної кількості банків, їх присутність у фінансовій системі виражається у величині активів, яка складає близько 55% [6]. Виходячи з цього, можемо стверджувати, що роль державних банків у розвитку фінансового ринку та економіки країни загалом, є суттєвою

Отже, державні банки відіграють критичну роль в забезпеченні фінансової стабільності, обороноздатності та економічного функціонування країни під час війни, і їх функції можуть бути розширеними та адаптованими відповідно до конкретних обставин, які складаються як на фінансовому ринку, так і в економіці країни загалом.

Список використаних джерел

1. Оніщенко В. В. Банки з державною участю в банківській системі України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. гроші, фінанси і кредит. Суми: ДВНЗ «АБС НБУ», 2012. 333 с
2. Дзюба Т. Г. Шляхи підвищення капіталізації банківських установ за участю держави в умовах фінансової нестабільності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2009. Вип. 12. С. 196-204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2009_12_26
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 20.08.2023).
4. Офіційний сайт Світового банку. URL: www.worldbank.org
5. Кульпінська Л. К. Стимулювання інвестиційного розвитку через трансформацію діяльності державних банків. *Бізнес Інформ*. 2013. № 12. С. 297-301. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_12_54
6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>